

Bilder av meröppet

En textanalys av samtalet kring bibliotekens ”meröppet” i
dagspress och biblioteksbladet

Mikaela Segerstedt

Sociologiska institutionen

Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, 15 hp

HT 2013

Sammanfattning

I den här uppsatsen ligger fokus på att utvärdera hur samtalet förs kring funktionen ”meröppet” på bibliotek i dagspress och i biblioteksbladet. Meröppet är en funktion som gör det möjligt för användare att komma in på biblioteket även när personal inte är på plats. Det är en framförallt positiv bild som ges när man rapporterar kring meröppet. Teman som att meröppet utvecklar biblioteket och anpassar det till ett modernt samhälle, ökar besök och utlån, fungerar som en lokal mötesplats och gör biblioteket mer tillgängligt, är sammanflätade med att meröppet anses vara en framgång. Det är framförallt ett användarinriktat perspektiv som intas i samtalet kring meröppet där man bland annat vill att användarna ska kunna anpassa biblioteksbesöken enklare till sitt ”livspussel”. Att man i dagspressen trycker på meröppets framgång samtidigt som man frågar sig om det kan leda till nedskärningar av personal gör att bibliotekariens roll förbises på ett sätt som kan vara skadligt då det kan ge en bild av att biblioteket kan klara sig utan dessa.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Inledning	5
Syfte och frågeställningar	6
Bakgrund	6
Litteraturgenomgång	8
Bibliotekets identitet	8
Bibliotek och utveckling	10
Biblioteksdiskurser	12
Diskurser kring meröppet	15
Material och metod	17
Textmaterial dagspress	17
Textmaterial biblioteksbladet	18
Tillvägagångssätt	18
Resultat	21
Rubriker	21
Benämningar	22
Användarinriktning	23
Bibliotekarie i kläm	25
Förändring och utveckling	26
Övergripande diskurser	27
Övriga ämnen	28
Biblioteksbladettexterna i jämförelse med dagspresstexterna	29
Slutsatser	32
Formulerade bilder	32
Syften och mål	33
Användarnas, bibliotekariernas, och bibliotekens roller	33
En jämförelse	34
Källförteckning	36

Litteratur	36
Webbsidor	37
Empiriskt textmaterial	37

Inledning

Meröppet innebär att bibliotek kan ha öppet även när personal inte finns på plats. Till exempel när de ”vanliga”, det vill säga; bemannade öppettiderna, tar slut. Det är framförallt på kvällar och helger man låter användare komma in på biblioteket och utföra sysslor de kan sköta på egen hand då personalen gått hem eller inte är där. Förutom ”meröppet” används en del andra benämningar på funktionen, som till exempel; obemannat bibliotek, personallöst bibliotek, kvälls- och helgöppet bibliotek, självbetjäningsbibliotek och så vidare. Dessa olika termer ger olika associationer och kan därmed ge olika bilder av fenomenet. Svensk biblioteksforening har ett nätverk för meröppna bibliotek där man medvetet valt ut termen ”meröppet” och motiverar det med att man vill:

poängtera att det meröppna biblioteket handlar om en utökning av bibliotekets erbjudande, inte att som i exempelvis Danmark, av besparingskäl ersätta bemannat öppethållande med självbetjäning. (Biblioteksforeningen 1).

”Meröppet” är den term som blivit namnet på funktionen från bibliotekshåll. Därför är det också den term jag kommer att använda mig av genom den här uppsatsen, ifall jag inte refererar till något annat. Ordval och beskrivningar kan signalera vilken inställning och värdering man lägger saker och ting. Dessa kan också ingå i en diskurs, det vill säga ett sätt att framställa något på. Det är framförallt vid dessa framställningar som intresset ligger i den här utvärderingen. Därför är det av intresse att titta på hur dagspress och press inom biblioteksområdet uttrycker sig gällande meröppet. Dagspressen förmedlar en bild till allmänheten vilket kan vara av vikt när folk som läser ska bilda sig uppfattningar kring meröppet och dess roll i biblioteket. Bibliotekspress förmedlar en bild inom biblioteksområdet och kan vara av intresse då man kan se hur samtalet förs på en mer fokuserad arena och vilka bilder det är som skapas däri, samt hur den ser ut till skillnad från dagspressen.

Masteruppsatsen *Meröppet eller personallöst? En diskursanalys av diskussionen i svensk och dansk dagspress om de obemannade biblioteken* (Månsson, Svensson 2010), som presenteras mer ingående i litteraturgenomgången (”diskurser kring meröppet”), har fungerat som idémässig inspiration och stöd då den, i likhet med denna uppsats, har utgångspunkt i en diskursanalys av ”meröppet” (som de kallar ”obemannade bibliotek”). I och med uppsatsernas likheter är det också intressant att jämföra deras resultat med mitt för att se ifall det skiljer sig åt eller liknar varandra och vad det kan bero på.

Hedemark (2009: 144) skriver att folkbibliotekens roll i ”det senmoderna samhället” diskuterats flitigt under 2000-talet. Man skulle kunna säga att diskussioner kring meröppet är en beståndsdel i

en sådan större diskussion som rör bibliotekets roll i samhället. Därför är det också intressant att genom de mediala framställningarna få syn på vad det egentligen är för bilder som formuleras, eftersom det samtidigt kan säga någonting om bilden av bibliotekets roll i samhället. Vänder man på det så kan man också se hur större diskurser kan göra sig gällande på detta mer fokuserade område, eftersom det hänger ihop. Exempelvis kan meröppets påtalade relation eller icke-relation till personal, användare/icke-användare, bibliotek, samhälle och så vidare, samt dessa faktorer inbördes relationer till varandra, vara med och påverka hur uppfattningar kring dessa faktorer ser ut.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den här utvärderingen är att ta reda på hur det offentliga samtalet förs kring meröppet på bibliotek i dagspress och biblioteksbladet, och vilken bild det ger av biblioteket. Vilka konsekvenser det kan föra med sig att det ser ut på det sättet och vilka förutsättningar det kan skapa för meröppet och folkbiblioteket som sådant är också av intresse.

*Vilken bild av meröppet förmedlas och konstrueras för allmänheten genom dagspressen?

*Vilken bild förmedlas och konstrueras av meröppet inom biblioteksområdet genom biblioteksbladet?

*Vilka skillnader och likheter i framställningen kan man se gällande dagspress och biblioteksbladet?

*Vilka syften och mål framkommer genom framställningarna av meröppet?

*Vilken bild av biblioteket, bibliotekarierna och användarnas roll kommer fram genom dessa framställningar?

*Vilka konsekvenser och förutsättningar skulle dessa förmedlade bilder kunna skapa för meröppet och för biblioteket?

*Hur liknar och skiljer sig resultaten åt från masteruppsatsen skriven av Månsson och Svensson (2010)?

Bakgrund

2011 kom en utvärdering som behandlade Veberöds biblioteks införande av meröppet. Den utvärderingen heter; *"Tack vare det meröppna biblioteket finns det ett bibliotek även för mig"* - en utvärdering av Veberöds meröppna bibliotek 2010-2011 och utfördes på uppdrag av Region Skåne/Kultur Skåne (Region Skåne/Kultur Skåne 2011). I den framgår det att meröppet var en idé som uppstod efter att man gjort studiebesök i Danmark, där det var en etablerad funktion. Eftersom

störst intresse av att införa meröppet visats från Veberöd så blev det där man först i Sverige fick testa på att börja använda det. Den nämnda utvärderingen gjordes för att ta reda på hur det hade fungerat nu när man hade haft det ett tag. I utvärderingen kommer de fram till att det gett ett positivt resultat. Det som framförallt tagits i beräkning när man säger att det gett ett positivt resultat är att det har varit väl använt och att användare och personal har upplevt det positivt på olika sätt. Idén till meröppet kom alltså från Danmark, där det uppstått som en ersättning för bemannade tider. Men på till exempel Svensk biblioteksförnings nätverk för meröppna bibliotek vill man samtidigt visa att man tar avstånd från just denna bakgrund. Man vill istället poängtera att det i detta fall handlar om en utökning av tider, inte en indragning av personal (Biblioteksförningen 1).

Kungliga Bibliotekets statistik visar, enligt Biblioteksbladet, att det som främst påverkar användningen av folkbibliotek är hur långt det är dit, öppettiderna samt bemanningen. Ju högre personaltäthet desto mer användande, skriver de (Biblioteksbladet 2013). Även Svensk Biblioteksförning skriver i en rapport att det som anses viktigast bland användarna först och främst är att personalen är kunnig och har bra bemötande samt att man känner sig välkommen. Näst i tur är det av vikt med bra öppettider, att det är lätt att hitta material samt att biblioteket är nära/lätt att ta sig till (Svensk Biblioteksförning 2011: 11). Detta är intressant i diskussionen kring meröppet eftersom det är en funktion som är skapad för att biblioteket ska vara tillgängligt för användarna, i form av öppettider. Personalen med deras kompetens finns då inte på plats, och detta, men också bibliotekets öppettider, har av användarna i dessa undersökningar angetts som viktig. Frågan rör sig alltså kring komplexiteten i frågan kring tillgänglighet. Det går både att påstå att de långa öppettider som meröppet möjliggör ökar tillgängligheten, samtidigt kan man mena att tillgängligheten är begränsad utan personal. Det har också med självständighet att göra, i begränsad omfattning. Man kan förlita sig på personal när de är på plats vad gäller enklare (automatiska) servicefunktioner, vilka man som användare kanske egentligen kan utföra på egen hand. Samtidigt, ifall man ska använda personalens kompetens så är det inte möjligt under meröppettiderna. Vid vanliga tider är detta fortfarande möjligt.

Litteraturgenomgång

Meröppet i sig verkar vara ett ganska outforskat område. Det är också ett väldigt smalt sådant. Själva fenomenet meröppet är inte heller särskilt gammalt (i Sverige). I den här litteraturgenomgången ingår litteratur som handlar om bibliotekens identitet och utveckling samt diskurser kring bibliotek och meröppet. Eftersom meröppet har med dessa ämnen att göra är det därför viktigt att sätta det i dessa kontexter för att få en större bild angående diskurser kring meröppet.

Bibliotekets identitet

Joacim Hansson (2010: 8-9) menar att dagens samtal kring bibliotekens roll i samhället har gått från att tidigare handla mer om dess demokratiska syfte till att numera handla mer om dess anpassning till rådande politiska förhållanden. Han nämner även att det finns vissa områden där förändringar alltid kan komma att påverka biblioteket i olika utsträckning, oberoende av tidpunkt. Dessa faktorer har att göra med utveckling inom demokratin, ekonomin, politiken, kulturen/kulturpolitiken samt förändring inom användarbeteende och teknologisk utveckling. De nämnda faktorerna kommer till uttryck genom hur det talas om bibliotek, det vill säga; diskurser, samt i det faktiska arbetet på biblioteken som kan variera beroende på plats (ibid: 11-12).

I och med den teknologiska utvecklingen med internet i spetsen växte två grenar fram, skriver Hansson. Den ena hade en positiv grundsyn där man tänkte sig att biblioteket kan fortsätta som vanligt och vara ett av de ställen man kan hämta information, men inte nödvändigtvis behövde vara den enda informationskällan. Den andra grenen bestod i att bibliotek i sin traditionella mening inte skulle leva vidare. Framförallt folkbibliotekarier har oroat sig angående den sist nämnda grenen eftersom det skulle innebära ett störtande av den värdegrund, kommen ur den sociala välfärdsstaten, som biblioteket hade utgångspunkt i. Även ifall man själv inte anslöt sig till den idén kunde det upplevas hotfullt. Det var kanske främst den ekonomiska och instrumentella synen på biblioteket som hade växt fram som upplevdes som hotfull snarare än teknologin i sig. Utbildning hade utifrån den diskursen blivit en viktig faktor som kopplades samman med ekonomisk tillväxt. Saker och ting förändrades i och med denna utveckling eftersom demokratiska värden inte längre uttryckte ett egenvärde i sig självt, vilket alltid tidigare varit biblioteks grund. Detta innebar att det under 90-talet uppstod en identitetskris för biblioteket (ibid: 30-31).

När biblioteket utvecklas så blir det påverkat av utomstående faktorer, skriver Hansson. Den ekonomiska diskursen kan vara det som har mest påverkan numera, där det bland annat börjat talas om mätning av bibliotekens kapacitet och vilka ekonomiska fördelar som kan komma av biblioteket. Det har alltså gått längre ifrån ett värdebaserat synsätt som innebär att biblioteket har ett värde i sig själv, till ett mer instrumentellt sådant som innebär att biblioteket måste visa upp mätbara effekter för att få ett värde. Utifrån det instrumentella synsättet pratas det om bibliotek i särskilt ekonomiska termer som främst grundar sig i ett användarperspektiv. Det blir därmed också viktigt att ta reda på ifall användarna är nöjda eller inte. Som det ser ut nu slits biblioteket mellan det värdebaserade synsättet och det instrumentella (ibid: 36ff).

Den ekonomiska diskursen är något som även Carlsson (2013: 47-48) talar om. Hon menar att det blir som att titta på biblioteket med ett annat områdes blick, vilket innebär att det skjuter undan andra värden, exempelvis sociala och kulturella, det vill säga; det icke mätbara. I och med denna diskurs förändras meningen för bibliotekets existens och även relationen till användarna. De blir mer som kunder än som medborgare i förhållande till biblioteket. Då de demokratiska värdena plockas bort och idén om konkurrens förs in, blir det även lättare att ifrågasätta biblioteket som institution. Den ekonomiska diskursen går egentligen inte ihop med biblioteket eftersom biblioteket inte finns för att skapa vinster, utan för att ”uphold and defend a defined political system that needs a certain institutional structure to maintain its legitimacy” som Hansson (2010: 40) skriver.

Hansson menar att det finns en tydlig koppling mellan bibliotekets utveckling och faktorer som; offentliga idéer, politiska idéer och praktiker samt faktiska och teoretiska ekonomiska riktningar. Han menar också att det finns en syn att social och teknisk utveckling har ett värde i sig själva, istället för att fundera kring om det överhuvudtaget är värdefullt och i sådana fall på vilket sätt. Därför försöker institutionerna hänga med och anpassa sig till denna snabba utveckling. Detta innebär en förändring för biblioteket som tidigare har kunnat följa en långsam utvecklingskurva, där bildning varit grundidéen (ibid: 52-53). Teknik har alltid varit något som påverkat bibliotekens utveckling, men den står aldrig helt för sig själv utan ingår i en kontext av sociala och ekonomiska förändringar (ibid: 56). Biblioteken har även alltid anammat ny teknik, men man har anpassat den till redan existerande funktioner där den kan få relevant användning, skriver Hansson (ibid: 76).

Biblioteket aldrig förändras i en handvändning. Det har även visats i olika undersökningar att användare inte heller bryr sig särskilt mycket om bibliotekets identitet och så vidare. De går ofta dit

för att göra det de traditionellt har gjort och brukar göra på biblioteket. Hur det sedan går till när de ska göra detta bryr de sig inte så mycket om, de är nöjda bara de får göra detta, och biblioteket har alltid velat se till att de kan göra det på olika sätt (ibid: 80). Men ibland uppstår konflikter som grundar sig i att diskurs och praktik skär sig. Bibliotekets och bibliotekariernas identitet har dock sin grund i tradition och historia, vilket gör att det finns en slags trygghet inom yrket vad gäller dess identitet där man kan slå iväg sådana diskurser. Denna trygghet kan möjligtvis ibland framstå som en konservativ resistens mot olika slags utveckling och förändring när det kanske egentligen, eller också, handlar om att de kan försvara sig mot nya idéer som man inte känner stämmer överens eller hör hemma på biblioteket (ibid: 81-83). Medan diskursiv förändring ofta talar om förändring som något revolutionerande och nödvändigt, och något som ska ersätta något annat så fungerar det i praktiken så att förändring sker gradvis i en anpassningsbar takt där nyheter appliceras på redan existerande praktiker för att kunna ”smälta” in. Man kan inte pressa fram en förändring, skriver Hansson, utan förändringen måste kunna hitta sin plats (ibid: 84). När det väl skapas nya typer av bibliotek är det som påverkas vad gäller identitet och uppfattning kring sig själv oftast knutet till bibliotekariernas förhållande till samlingarna samt relationen användare och bibliotekarie emellan (ibid: 88-89).

För att knyta an detta avsnitt till diskurser vad rör meröppet är det bland annat av vikt att se ifall det finns spår av den ekonomiska diskursen däri och på vilket sätt den i sådana fall visar sig. Det är även av intresse att se hur det mer användarinriktade samtalet förs samt dess relation till bibliotekarierna, också med tanke på tidigare nämnda undersökningar som visat att användarna gärna använder bibliotekarierna. Vilken biblioteksidentitet är det som visar sig genom samtalet kring meröppet? Vad gäller diskurs och praktik kan man titta efter denna revolutionerande inriktningen som diskursen sägs ta. Det är av intresse att bryta ner och blotta denna eftersom praktiken ofta ser annorlunda ut, men identiteten kan påverkas av diskursen.

Bibliotek och utveckling

Diskussioner angående att folkbiblioteksverksamheten bör förnya sig är ett tema som håller i sig och sträcker sig över tid. På senare år har det dock pratats i termer av kris och bibliotekets identitet har blivit alltmer problematiserat. För att kunna hävda sin existens har det blivit viktigt att betona sitt värde och förmåga till förändring. Biblioteket förväntas kunna anpassa sig till en teknisk utveckling och ett samhälle där människor lätt kan få tag på information från annat håll, via internet. Den ekonomiska diskursen är däribland en styrande faktor, med sitt mer användarinriktade

fokus och sin påtalade konkurrenssituation (Carlsson 2013: 12-13). Det räcker inte längre att motivera folkbibliotekets vara utifrån ett traditionellt bildningsuppdrag, utan det har blivit mer inriktat på att lägga fokus på framtiden där det handlar om att utveckla, göra om och tänka nytt, menar Carlsson (2013: 50). Vad gäller vilken bana biblioteket då ska hålla finns det olika uppfattningar om inom bibliotekssektorn. Carlsson menar att det som är mest framträdande i diskussionen är biblioteket som kulturhus där biblioteket förväntas kunna vara mångsidigt. Man talar om dess roll i lokalsamhället, och speciellt som mötesplats, samt en bredd i utbudet gällande både mediematerialet och de aktiviteter som förekommer på biblioteket. Förutom att diskutera mötesplats i en demokratisk mening så talas det om som ett ”offentligt vardagsrum”. En slags tredje plats förutom hem och arbete i det lokala samhället. Detta med en ”tredje plats” är också något det talats om i samband med urban utveckling då det handlar om att göra staden ”levande” och tilltalande för turister, nyinflyttade och företag. Detta gör då att biblioteket kopplas samman med denna idé där det ska fungera som kulturhus och upplevelsehus. Det finns också en förväntan att det ska hjälpa till i samhällsutvecklingen, bland annat ekonomiskt. Carlsson skriver att städer vill framhäva sig i en framställd global konkurrens, och i samband med det har kultur blivit en sådan faktor som används på ett lockande sätt, och i den kontexten kommer biblioteket in (ibid: 50-52).

I utvecklingen av det nya biblioteket i Malmö, som Carlsson skriver om, motiveras de nya förändringarna genom ett sjunkande användande gällande antal utlån och besök av biblioteket. Det framställs som att biblioteken måste arbeta för att få människor att komma dit och för att få behålla de aktiva användarna. Det framstår också som att man måste konkurrera om deras uppmärksamhet i förhållande till andra saker som skulle kunna fånga den (ibid: 85).

Vad gäller teknikens plats i folkbiblioteksdebatten framgår två paradoxala diskurser där den både anses skapa den kris man menar att folkbiblioteket ligger i, medan man samtidigt ser tekniken som en lösning och det som ska föra utvecklingen av biblioteket framåt (ibid: 89). Sedan 1960-talet har det funnits en viss konflikt där man å ena sidan framhållit bibliotekariers sakkunnighet och å andra sidan velat lyfta mer inflytande från användarna och utgå ifrån vad de efterfrågar (ibid: 96).

Tekniken som införs på bibliotek har alltid påverkat bibliotekariernas arbete. Tidigare exempel på detta är kortkatalogen och databasen. Föreställningen om en bibliotekaries arbetsuppgifter kan förändras i förhållande till teknikens anpassning till biblioteket och vilket perspektiv man har på den (ibid: 142). Men det är inte tekniken i sig själv som förändrar verksamheten. Den är en del i förändringen, men det handlar också om hur den tas emot och sätts i sammanhang med allt annat

runtomkring. Tekniken påverkar men påverkas också själv när den sätts i en eller flera kontexter. När olika förändringar sker inom biblioteket så uppstår en slags konflikt mellan stabilitet och förändring (ibid: 182).

I utvärderingen kring meröppet kan det vara intressant att se ifall meröppet ingår i tanken om förnyelse av biblioteket samt om vikten av användarnas uppmärksamhet har betydelse här. Används utlån- och besöksstatistik som motivering eller/och ligger det andra faktorer bakom? Att prata om en tredje plats skulle kunna vara aktuellt då meröppet gör det möjligt att komma in på andra/ utökade tider, samt för att använda ytan. Man kan också undersöka ifall det finns något tekniskt samtal kring meröppet och ifall motsägelser dyker upp även där.

Biblioteksdiskurser

Hedemark (2009: 10) skriver att den idé av biblioteket som varit mest påtaglig genom tiderna är den folkbildningstraditionella. På senare tid har det dock kommit nya teman på området.

Samhällsförändringarna som skett har påverkat samtalet och det handlar numera mycket om folkbibliotekets problem att hitta sin plats i samhället. Biblioteken styrs genom kulturpolitik och det är därför av vikt vilken bild som av det som florerar eftersom det kan påverka framtiden. Genom att studera medias bilder menar Hedemark att man kan få syn på vilken offentlig bild det är som ges av biblioteket samt vilka det är som får vara med och skapa den bilden (ibid: 11). Media är en arena varifrån associationer skapas och har på det viset en viss makt över vilka tolkningar och idéer som får utrymme (ibid: 14). Idag ser man inom medie- och kommunikationsvetenskaplig forskning till hur medierna styr samtalet genom att sortera ut saker från verkligheten som egentligen är mycket mer komplex än hur den beskrivs. Som följd blir det att det är de av media utvalda delarna, frågorna och problem som människor tar sig an. Inom gestaltningsteorin pratar man om hur media är med och framförallt påverkar specifikt hur man tänker kring något istället för vad man tänker på. Vissa sätt att se på något blir undangömt till förmån för andra vilket i sin tur kan påverka de idéer människor bildar av det (ibid: 15-16).

Hedemark (2009) talar om två olika diskurser som vuxit fram gällande biblioteket; den bokliga diskursen och den informationsförmedlande diskursen. Hedemark refererar till Rasmussen som menar att det tidigare funnits diskussioner inom biblioteket där olika diskurser stått emot varandra, men att det inte är lika vanligt längre eftersom man börjat styra mer efter användarnas önskemål, vilket gör att definitioner främst kommer utifrån (Rasmussen 2006 i Hedemark 2009: 146).

Hedemark menar också att det under 2006 är den informationsförmedlande diskursen som är ledande och förklarar det med att det kan ha att göra med att politiker ofta är de som får utrymme och de har även tidigare hållit sig till denna diskurs (Hedemark 2009: 147).

Den bokliga diskursen lägger alltså vikten vid läsning, böcker och framförallt kvalitativ skönlitteratur. På biblioteket är det litterära aktiviteter man tänker sig äger rum. I diskursen ingår också biblioteket som bevarande av kulturen där det är samlingen som är av vikt och bibliotekariernas uppgift är att förmedla innehållet i samlingen. Man ställer biblioteket i motsats till det kommersiellt gångbara som man lägger i linje med vad man menar med kvalitativ litteratur, även om den inte alltid verkar vara så lätt att definiera. Vad gäller bibliotekets förhållande till användarna så framställer den det så att det framförallt är bildning som ska förmedlas, och att man måste hjälpa dessa att hitta ”rätt” sorts litteratur. Man betonar grupper som barn, ungdomar och åsidosatta. Vad gäller ungdomar så framförs det som att biblioteket finns som ett bra alternativ för andra ungdomliga aktiviteter, och populärkultur (ibid: 149-150).

När det gäller den informationsförmedlande diskursen så finns en inriktning på tillgänglighet för användarna (ibid: 97) . information i sig framställs som det viktiga, oberoende av vilket medieformat den kommer i. Här finns till och med idén att boken i sin fysiska form kommer att avta. Det finns här ett framtidsfokus där tekniken bland annat antyds kunna förnya biblioteket. Skönlitteratur har inte samma huvudsakliga plats i denna diskurs vilket gör att det inte är det som bibliotekarier behöver ha mest kunskap inom, utan snarare kunskapsorganisation och olika tekniska kompetenser. Det gör också att det inte finns en likadan idé om att användare borde läsa vissa saker utan läsningen är snarare en individuell utvecklingsfråga. Den här diskursen har en mer instrumentell ingång där användningen av biblioteket ska ge användaren något konkret, man talar till exempel om ”livslångt lärande” och ”utbildning” snarare än bildning (ibid 151-152). Det har på senare tid blivit mer vanligt med denna informationsförmedlande diskurs i samtalet. Hedemark skriver att den informationsförmedlande diskursen till synes kan framstå som mindre styrande och fungera som en reaktion på den mer traditionella bokliga diskursen. Men egentligen blir detta också ett sätt att styra. Det är bara det att det fungerar på ett annat sätt och är mindre tydligt. Det blir instället det individuella och valfriheten som argumenterar för saker och ting här och man kanske lättare följer de krav som ställs utifrån och politiskt i form av service och anpassning till den ekonomiska logiken, vilket i sig också påverkar hur man styr biblioteket (ibid: 153-154).

När diskurser framförs så bildas det tydliga motsättningar, medan verkligheten är mer komplex och olika former går in i varandra. Vad gäller biblioteket får detta till följd att det både ska fungera som en institution som går under olika system gällande politiska beslut och diverse regler och så vidare, men samtidigt förväntas sätta sig i konkurrens med andra vad gäller användarna. Man förväntas anpassa sig till en mätbarhet som kopplas till ekonomiska faktorer (ibid: 154-155). En diskurs gör att det sätt som framställs ser ut att vara det givna alternativet och stänger därmed ute en massa andra alternativ. Det finns olika sätt att se på hur mycket utrymmet som finns att agera utanför diskursernas ramar men viss konsekvens får det trots allt i praktiken då man ska förhålla sig till den. Genom att tala om användare på ett specifikt sätt, som Hedemark tar som exempel, så formas en bild av vad de är ute efter och vad de behöver, som i sin tur påverkar hur man tar sig an dem. Hon skriver också att svårigheterna inte ligger i att en diskurs är korrekt och den andra inte, utan att diskursen inte kan ge en komplex verklighetsbild där saker och ting inte behöver vara svart eller vitt, samt att det finns ett antal saker som framstår som viktiga att diskutera medan resten aldrig behöver tas upp till diskussion. Biblioteket fylls med olika värden genom diskurser (ibid: 158ff).

I den interna diskussionen inom biblioteksområdet menar Hedemark att det finns en annan diskurs som hon kallar allaktivitetsdiskursen. Inom den vill man nå ut, bredda sig och att ständigt komma på nya saker för utveckling. Man talar om biblioteket som mötesplats och försöker ta med sig biblioteket ut från det fysiska området det omfattar, numera framförallt på webben istället för den tidigare uppsökande idén. Diskurser kan ge en begränsad uppfattning bland användare och kanske framförallt icke-användare som inte har någon praktisk erfarenhet om bibliotekets funktion och bibliotekariers yrkesuppgifter. Detta i sin tur kan påverka hur man använder och inte använder biblioteket och bibliotekarier kan få svårt att arbeta med låntagarna då dessa inte riktigt förstår sig på yrkets kompetens. Det har numera blivit vanligt att användarna är med och påverkar hur biblioteket utvecklas, vilket kan få konsekvenser av de idéer som skapats hos dessa genom de bilder media visat. Biblioteket blir alltmer inriktat på att anpassa sig till en ekonomisk logik där saker ska vara effektiva och mätbara och ge en konkret vinst, vilket gör att det demokratiska i biblioteken tappar och efterfrågan blir en mer styrande del. Bibliotekarier har inte speciellt mycket utrymme i media utan diskussionen dem emellan förs framförallt internt. Hedemark menar att det kanske skulle vara av vikt att ta fram den diskussionen mer offentligt för en nyanserad bild och ett lyft av kunskapen kring yrket (ibid: 160ff).

I pressens beskrivning av meröppet kan man spåra de frågor, problem och beskrivningar som tas upp i en förmodligen kanske förenklad form, för att blotta de frågor som människor sedan kommer att ta med sig. Det är av intresse att undersöka ifall samtalet runt meröppet förs inom dessa övergripande diskurser som Hedemark nämner kring biblioteket, samt ifall några tydliga motsättningar framträder. Det är av vikt att granska vilka ämnen det är som tas upp eftersom det är dessa som kommer att framstå som viktiga medan andra inte får lika mycket plats.

Diskurser kring meröppet

Den masteruppsats jag hittat som varit inne på samma område och som därmed kan fungera som bakgrund, inspiration, stöd och ge en teoretisk inblick heter *Meröppet eller personallöst? En diskursanalys av diskussionen i svensk och dansk dagspress om de obemannade biblioteken* och är skriven av Lars Månsson och Amanda Svensson (2010). Deras utgångspunkt ligger i svensk och dansk dagspress där de vill ta reda på vilka värderingar och attityder som kommer fram gällande det de valt att kalla ”obemannade bibliotek”, samt vilken bild det reflekterar av biblioteken och bibliotekariens roll. Som komplement har de även tittat på styrdokumentet från införandet i Veberöd för att se hur det definierats inifrån, samt intervjuat projektledare och anställda på samma bibliotek.

Bakomliggande värden som de menar framgår i styrdokumentet och intervjuerna från Veberöd är positiva, och att man ser meröppet som ”framtiden” för biblioteken där framförallt teknikens inverkan och möjligheter hålls högt. Teknikrädsla anses exempelvis från deras sida kunna vara anledningen till att det hörts kritik om att det kanske kommer tränga undan personal. Användarna lyfts fram som en bakomliggande orsak till införande då de har önskat god tillgänglighet och längre öppettider. Säkerhetsaspekten tas upp i samband med placering (liten by) och åldersgräns (18 år utan vuxen). Det motiveras med att det är lugnt i den lilla byn men å andra sidan tar man upp ”ungdomsgång” som något att försvara biblioteket och dess användare mot. Danmark anges vara idémässig inspiration vad gäller meröppet och teknik, men man gör en distinktion mellan de bakomliggande orsakerna, där det i Danmark är nedskärningar som ligger bakom och här anger man att man gör det av för en ökad tillgänglighet. Man håller starkt på att det inte ska ersätta personal utan vara en extra utökning för användarna (Månsson, Svensson 2010: 38ff).

Deras analys visar att svensk dagspress ofta benämner funktionen negativt som till exempel ”personallösa” eller ”obemannade” bibliotek, och att de begreppen användes oberoende om det var utökade öppettider utan personal eller om det var bibliotek som aldrig har någon personal på plats.

Den traditionella bibliotekarierollen är framförallt framhållen och de som kommer till tals mest i texterna är bibliotekschefer som framförallt uttrycker fördelar med funktionen. Bibliotekscheferna får ofta också tala för personalen och användarna medan dessa ofta ses som en grupp som alla symboliserar/tycker samma sak. När användare och personal själva kommer till tals är det främst positiva kommentarer som lyfts, men de påpekar även vikten av bibliotekarierna. Månsson och Svensson får intrycket av att det är låntagare som använder sig av det meröppna, och inte de som bara kommer på vanliga öppettider, som kommer till tals och därför blir det kanske bara en sida av saken som får utrymme. Utanför biblioteket får även till exempel politiker och representanter från kommunen utrymme att uttrycka sig då det gäller ekonomiska frågor (ibid: 48ff) .

En del kritik mot meröppet lyfts i debattinlägg där det antyds en motsättning. Man menar framförallt att ett bibliotek inte kan vara ett bibliotek utan bibliotekarier. Det finns också en fokusering på statistik i texterna vad gäller utlåningen. En del texter för fram att förslag har kommit uppifrån på biblioteken att ha helt personallösa bibliotek, vilket personalen försvarar sig emot. Danmark anges ändå ofta som förebild bakom införande och man talar om en utveckling av biblioteken och dess roll i ett digitaliserat samhälle. En motsättning kommer fram mellan mer traditionella värden och sådana som är inriktade på utveckling. Det uttrycks som en frigörelse för bibliotekarier att kunna göra annat med hjälp av frigjord tid som man menar kommit av meröppet. Ledord är ”tillgängliggörande” och att nya grupper ska börja använda biblioteket är en tanke som kommer fram. Olika idéer om vad ett bibliotek ska vara är något som framgår i texterna. Personal nämns som bibliotekarier framförallt när det gäller kritiska inlägg mot meröppet. En oreflektad syn på bibliotekariens roll framgår samtidigt som personalen på bibliotek själva vill framhålla sina olika uppgifter. Teknik och säkerhet är teman som ofta förekommer i texterna (ibid: 52ff).

Medan Månsson och Svensson gör jämförande analyser på dansk och svensk dagspress, kommer mitt fokus ligga på den svenska dagspressen. Jag kommer också analysera några texter från biblioteksbladet, det vill säga en facktidsskrift inom biblioteksområdet för att se ifall det däri ligger någon skillnad på samtalet mellan dagspress och fackpress. Sedan deras uppsats skrevs har meröppet hunnit bli mer etablerat i Sverige och det kan därför vara intressant att se ifall samtalet har förändrats något eller ifall det finns mycket likheter med det tidigare. Tillgänglighet är ett begrepp som de nämner används som ledord. Därför kan man se om det stämmer överens även med detta material.

Material och metod

Det empiriska materialet i den här utvärderingen utgörs av texter publicerade i dagspress, samt några texter från biblioteksbladet, som har sin utgångspunkt i ”meröppet”. Jag har hållit mig till texter där det finns någon mer djupgående behandling av meröppet i texten snarare än att det bara är ett kort omnämnande av ämnet. Dagspressmaterialet är större eftersom det fanns mycket mer material att finna där. I referenslistan finns ett särskilt avsnitt för dagspressmaterialet och ett för biblioteksbladsmaterialet, där de utvalda artiklarna är listade.

Textmaterial dagspress

För att hitta texter som handlar om meröppet i dagspress har jag använt mig av databasen ”Mediearkivet Retriever”¹. I sökningarna jag gjort har jag använt några av de olika benämningar som finns på meröppet för att komma åt materialet. Jag har också använt olika kombinationer av olika ord som skulle kunna ingå i texter jag var ute efter. Jag har försökt hålla mig till nyare texter för att få en så aktuell bild som möjligt, så de utvalda texterna ligger mellan 2011-2013.

I de fall där jag sökt genom ordkombination har jag alltså behövt använda booleska operationer där AND och OR har varit de som kommit till användning. Detta för att få en optimal träff på ord som skulle kunna ingå i en text som berör meröppet. Att använda OR betyder exempelvis att den term som antingen ligger innan eller efter den booleska operationen ska ingå i texten. Genom att använda AND definieras att både termen som ligger innan den booleska termen (AND) och efter den, ska ingå.

Ibland har även trunkering (*) varit bra att använda eftersom ett ord till exempel kan ha olika ändelser och kan vara bra när man vill ha träff på ordets olika böjningar. Ett exempel på en sådan ordkombination/boolesk sökning jag gjort är; ”(”utan personal” OR obemann*) AND bibliotek”. En sökning som jag upplevde gav ett bra resultat.

De olika termer som använts vid sökning, ofta i kombination med ordet ”bibliotek” och ibland även andra ord, antingen före eller efter är; meröppet (alt. mer öppet, mera öppet), obemannat, utan bemanning, generösa öppettider, personallösa, personalfria, utan personal, självbetjäning och dygnetruntöppet/kvällsöppet/helgöppet. Olika varianter på dessa ord och olika kombinationer har

¹ <https://web.retriever-info.com.proxy.ub.umu.se/services/archive.html>

använts för att uppnå ett bra sökresultat. Vissa av dessa ord har inte varit särskilt användbara medan andra har varit väldigt användbara.

Det urval av texter som är med är utvalda för att symbolisera det samtal som i allmänhet förs offentligt i dagspressen. Större delen av texterna som förekommer i resultatet av sökningarna är framförallt artiklar skrivna i lokaltidningar där något specifikt bibliotek har infört meröppet under en senare tid, eller att de är på gång att införa det. Detta är då vad som framförallt ligger till grund för artikeln. Det är totalt 12 stycken texter som är utvalda från dagspress. En av dessa har en kortare tillhörande text vid sidan av som också räknats in i materialet.

Textmaterial biblioteksbladet

För att hitta texter i bibliotekspress har jag sökt i Biblioteksbladet och fackföreningen DIK:s tidskrift "PING" (som tidigare hade namnet DIK-forum). I "PING" och DIK-forum har jag gått igenom 2011-2013 utan att hitta något som riktigt rörde meröppet. I Biblioteksbladet hittade jag dock sex stycken texter som rör meröppet som kunde användas för analys. Två av dessa är korta notiser om "öppna bibliotek" i Danmark och två stycken är förord till tidningen, vilket är en slags diskussion kring ett ämne på "ledarsidan". Det ingår en kortare text med utgångspunkt i ett bibliotek som skaffat meröppet och en artikel där ett annat bibliotek också har skaffat det. Den sist nämnda är också den enda texten av både dags- och bibliotekspress som berör ett universitetsbibliotek då alla andra har med folkbibliotek att göra. Den här utvärderingen kommer alltså främst hålla sig vid folkbibliotek. Fyra av dessa texter har skrivits av samma skribent och en annan skribent har skrivit de två andra texterna.

Tillvägagångssätt

Som grund för genomförande av analysen ligger *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* av Hjerm och Lindgren (2010). Delar av den boken handlar om hur man kan genomföra en kvalitativ analys. De skriver att det handlar om att koda materialet, tematisera det och att sedan summera det hela. I kodningen försöker man bryta ner det textmaterial man har till viktiga teman, så att det blir mer hanterbart. Det handlar om att sätta nyckelord på olika delar av texten och dessa ord är då temats kod. De avsnitt som uttrycker samma andemening tilldelas samma kod. Syfte, frågeställningar och litteraturbakgrund fungerar som vägledare vad gäller vilka koder som är relevanta för utvärderingen. I tematiseringen börjar man tänka på hur de olika koderna förhåller sig till varandra. Vissa koder kanske ligger hierarkiskt över några andra koder och andra kan ha olika

ingångar på samma sak och så vidare. Vissa koder kan vara sina egna medan andra kan behöva samlas under ett större begrepp. Tematiseringen går framförallt ut på att hitta mönster och relationer koderna emellan. Summeringen innebär att återge resultatet av det som kommit fram om studieobjektet med grund i kodningen och tematiseringen. (Hjerm, Lindgren 2010: 87-96)

Vid utförandet av analysen har även Bryman (2011: 525) varit till hjälp. Där listas olika steg man kan följa i utförandet, så det första jag gjorde utifrån dessa var att läsa igenom allt material utan att anteckna något. Detta för att det är enklare att sedan utföra den faktiska analysen ifall man har fått något slags grepp om vad man har framför sig. Att få en övergripande bild i förväg kan hjälpa till att fokusera på rätt saker sedan.

Innan kodningen påbörjades gjorde jag några möjliga koder i förväg utifrån litteraturgenomgången för att sedan kunna anpassa analysen till det och se hur mitt material ter sig i förhållande till den. Något ord har därmed fått symbolisera viktiga aspekter ur avsnitten i litteraturgenomgången som skulle kunna komma fram i materialet. Exempelvis har koden ”utveckling” fått symbolisera den idé Carlsson (2013) tar upp kring att biblioteket måste hävda sig genom att förnya sig. Då denna idé gjort sig synlig i materialet har det avsnittet tilldelats denna kod. Detta kallar Hjerm och Lindgren (2010: 102) för ”tematisk kodning”. De skriver också att ifall man använder sig av en sådan finns en risk att man tappar det som är speciellt med kvalitativ analys. Det vill säga att kunna se nyanser, upptäcka oväntade saker, saker som säger emot varandra och kontextens inverkan. Därför har jag inte bara använt mig av den sortens kodning utan har också låtit koder uppstå medan jag gått igenom materialet, en så kallad datadriven kodning. När jag då under läsningen har tyckt att något i texten ger uttryck för något speciellt (kopplat till syfte och frågeställningar) så har det avsnittet tilldelats en passande kod som ska symbolisera vad det ger uttryck för. När sedan andra avsnitt ger uttryck för samma sak tilldelas också de denna kod. Exempel på en sådan kod är ”livspussel”, som får symbolisera att meröppet talas om på så sätt att det förenklar för användarna att anpassa biblioteksbesöken till sitt övriga liv. På det sättet får jag med nyanserna, det oväntade och sammanhangen. I en kombination kan jag både kolla hur mitt material förhåller sig till idéerna i litteraturgenomgången samtidigt som nya upptäckter kan göras. Denna kombination uppstår ofta automatiskt när man kodar, eftersom idéer kommer från olika håll, som Hjerm och Lindgren (2010: 102) skriver. Några av de i förväg tillverkade koderna gick att använda direkt på materialet medan andra behövdes sättas i ett större sammanhang.

Vid tematiseringen började jag med att koppla olika koder till de ämnen som tas upp i litteraturgenomgången för att få bättre koll, samt för att få en överblick på vilken koppling de koder jag använt har till dessa. Efter det gjorde jag en slags överblickande karta av olika huvud- och underämnen och dess kopplingar till varandra. Sedan vid summeringen har jag utgått från dessa ämnen och koder för att försöka kommunicera det resultat som kommit ur analysen.

Resultat

Här kommer resultatet av den analys som gjorts på tidningsmaterialet från dagspressen och Biblioteksbladet att presenteras i olika avsnitt. De mönster, idéer, diskurser, värderingar och så vidare som har kommit fram i och med genomgången av materialet rapporteras nedan.

Rubriker

Rubriker och underrubriker är intressanta i det avseendet att de (oftast) är det första man får syn på som läsare. Man läser rubriken för att se vad resten av texten handlar om. Den är av vikt eftersom den ger ett första intryck, och kanske till och med ett enda intryck för de som inte väljer att läsa vidare. Därför presenteras här en sammansatt bild av vilket budskap rubriker och underrubriker ger.

Vad gäller dagspressen har någon rubrik utgångspunkt i att meröppet är ett slags nytt kapitel för biblioteken, vilket tyder på att man skulle syfta på en slags förändring eller utveckling. Meröppet är då det nya i denna utveckling. Andra rubriker lyfter fram funktionen som en framgång. Man får alltså veta att det har lyckats med något väldigt bra, men vad det är vet man inte av att bara läsa rubriken. Någon rubrik talar om att utlån (av böcker) har ökat och en annan fokuserar på att det är fler som lånar. Det framgår dock inte om det har ökat under obemannade tiden eller ifall det har tillkommit fler låntagare i allmänhet. Sedan är det rubriker som antyder ökad tillgänglighet, att biblioteken nu är mer öppna och att man får tillgång till mer tid på biblioteket. Det övriga är konstateranden av någon situation på det specifika biblioteket som inte säger så mycket mer än det konstaterandet. Det är en mer neutral rubrik utan värdering. En underrubrik ger också uttryck för biblioteket som "vardagsrum". Den enda debattartikel som är med skiljer sig i och med att den signalerar vad som är ämnet för debatt i form av en fråga, eller snarare ett ifrågasättande, ifall konsumtion skulle vara finare än bildning. Man får i underrubriken veta att det är en bibliotekarie som debatterar och framhåller grundtankar i biblioteket. I biblioteksbladet har en av texterna också en sådan tidigare nämnd framgångssynvinkel, fast det är utlyft som ett citat från en användare. En annan är ett sådant enkelt konstaterande. Förorden har inga rubriker förutom "förord" och de två som handlar om Danmark har rubriken "öppna bibliotek" för det är det danska namnet för meröppet.

Övergripande kan man alltså säga att dagspressens värderande rubriker framförallt lutar åt ett positivt håll där fokus framförallt ligger på vilka förändringar meröppet för med sig. En av biblioteksbladtexterna stämmer också överens med detta. Detta är också den enda rubrik som är

jämförbar eftersom den andra riktiga rubriken är ett neutralt konstaterande och de övriga är förord eller rubricerade ”öppna bibliotek”. Detta vore ungefär samma som att rubricera en text som ”meröppet”, förutom den konnotation begreppet ger, vilket ska diskuteras nedan.

Benämningar

Det finns som sagt flera sätt att benämna ”meröppet” på. Dessa olika ord är också något som kan signalera olika idéer och värderingar, därför kommer det även redogöras för de olika begrepp som används för funktionen i rubrikerna och texterna. Det behöver inte alltid vara så att orden används för ett visst syfte, utan det kan bero på exempelvis kontext, men de kan trots det signalera något till läsaren.

De begrepp som används om funktionen i rubrikerna är olika varianter på ”meröppet”, ”självbetjäning” och ”obemannade bibliotek”. ”Meröppet” upplevs som en mer användarinriktad och användarvänlig term som ger en positiv signal. Detta är troligtvis anledningen till att det är det begrepp man använder inom bibliotekssektorn. Att detta har kommit att bli det vedertagna namnet förklarar också varför den termen är flitigt använd. Den antyder att funktionen en utökning av något, vilket ger funktionen en tydligt positiv laddning jämfört med andra benämningar. Termen definierar även att det inte bara är ”öppet”, som vanligt, utan det är ”meröppet”. För att veta vad det innebär krävs dock information. ”Obemannade bibliotek”, å andra sidan, låter mer negativt, som bibliotek (helt) utan personal. Här ligger fokus snarare på vad som inte finns, det vill säga; bemanning, istället för vad som har lagts till. I rubrikerna är denna benämning använd bland positiva kontexter trots den ”negativa” klang den har i sig själv. Det verkar alltså på det sättet vara oberoende till vilken ton själva rubriken har. Denna användning kan dock ge ett intryck av att ett obemannat bibliotek i sig skulle kunna vara något lyckat.

”Självbetjäning” är ett ord som ger intrycket av att användarna ska utföra någonting på egen hand (till skillnad från att personal gör det). Detta kan bara syfta till saker som kan automatiseras, som till exempel att låna en bok. Men användningen av termen säger ingenting om någon utökad öppettid eller om en saknad av personal. Det skulle lika gärna endast kunna syfta till själva automatiseringen. I biblioteksbladet används även termen ”öppna bibliotek”, men endast i samband med Danmarks meröppna bibliotek eftersom det är den offentliga termen för funktionen där, direktöversatt från danskan. Det är ingenting som används i övrigt i materialet, när man talar om meröppet i Sverige. Det enda den termen signalerar är att biblioteket är öppet, något mer än så säger

den egentligen inte. Den säger ingenting om en skillnad mot en ”vanlig” öppettid utan bara till skillnad från ”stängt”.

Andra benämningar på funktionen som förekommer i texterna, men inte i rubrikerna är; kvällsöppet alternativt kvälls- och helgöppet samt personallöst bibliotek. ”Personallöst bibliotek” har lite samma konnotationer som ”obemannat bibliotek”. Skillnaden är kanske att ”personallöst” har en ännu mer negativ ton. Det vill säga ”obemannat” antyder att det inte finns någon personal på plats vilken även ”personallöst” gör, men den senare får det även att låta som att biblioteket faktiskt saknar en viktig funktion också. Kvällsöppet/kvälls- och helgöppet, ger signalen att man har öppet kvällar (och helger). För sig själv säger den egentligen inte något om en utökning av ”vanliga” öppettider men det är nog ändå något de flesta kan utgå ifrån. Här ligger också fokus vid öppettiderna och inte vid personalen.

Termen ”meröppet” är den som används överlägset flitigast i både dagspress och biblioteksbladet. Det är därigenom framförallt en positivare definition som verkar mer appellerande för användarna som florerar. Termerna ”obemannade bibliotek” och varianter på ”kvälls- och helgöppet” är också använda ofta i dagspressen, om än väldigt mycket mindre än ”meröppet”. Begreppens egna signaler gällande positivt och negativt behöver inte alltid stämma överens med kontexten. ”Meröppet” används även i negativ kontext och ”obemannade bibliotek” används ofta i en positivare. Termen ”meröppet”s flitiga användning (även i negativ kontext) kan förklaras med att det blivit det vedertagna begreppet för funktionen. Detta gäller nog ännu mer för biblioteksbladet eftersom det är från bibliotekssektorn termen kommer. Man är troligtvis mer van vid termen, och man kan anta att läsarna också vet vad det innebär. Där är det den enda term som förekommer i biblioteksbladet förutom då man talar om Danmarks ”öppna bibliotek”. Vid ett tillfälle förklarar man också ”öppna bibliotek” som ”självbetjäningbibliotek”.

Användarinriktning

Det finns en del saker i texterna som lyfter fram ett användarinriktat perspektiv. Det är uttryck som lägger biblioteket i händerna på låntagarna och man uttrycker en önskan att följa deras vilja. Man menar också att funktionen ”meröppet” förenklar för användarna. Dessa uttryck kommer framförallt från bibliotekshåll. Det finns också en tendens att lyfta fram att användarna varit nöjda med funktionen. Även om man ibland påpekar att också personalen varit nöjda så är detta inte lika centralt i texterna. Förutom att skriva att användarna är nöjda förekommer det ibland siffror på

själva användningen av meröppet. Möjligen som ett slags komplement eller bevis på uppskattningen. Man lyfter också ofta fram olika uttalanden från användarna där de uttrycker sina positiva kommentarer om funktionen. Ibland behöver dessa uttalanden inte ha något speciellt innehåll förutom att funktionen upplevs som väldigt bra. Ofta har de att göra med att man numera har längre tid på sig att göra olika saker eller att bara vara där. Detta kan kopplas till det Hansson ("bibliotekets identitet") skriver som tas upp under litteraturgenomgången; att användare främst vill kunna göra det de alltid gör och har gjort på biblioteket, och att det inte spelar så stor roll hur det sedan går till. I en specifik artikel har författarna/journalisterna exempelvis ställt frågan "Är det bra att utöka bibliotekets öppettider?" (Kungälvsposten 13-02-22: 8) till tre slumpmässigt utvalda personer på stan. Där svarar tre personer ja, för att man har längre tid på sig att sitta och plugga då. Man kan säga att den frågan är något förenklad, ifall det är det exakta citatet av frågan som ställts till de som svarar. Den säger nämligen ingenting om meröppet utan får det att verka som att det bara är öppettider ska utvidgas och resten är som vanligt. Detta tyder på att man gärna lyfter fram en positiv bild av meröppet.

Meröppet skrivs ibland om som en framgång eller succé. Tittar man på de artiklar som formulerar sig på det sättet så är det framförallt dessa användnings- och användarinriktade faktorer som framhävs som positiva. Det rör sig framförallt om ett flitigt användande i form av besök och utlån och att man kunnat utöka tiderna och "tillgängligheten". I en av artiklarna står det exempelvis: "En risk är naturligtvis att de obemannade bibliotekens framgångar kan leda till personalminskning." (VLT 12-10-06). Det kallas alltså framgång även om det skulle kunna leda till något negativt. Detta tyder på att man definierar dess framgång utifrån användarna och deras specifika användning av meröppet. Det ger också en bild av att användare kan använda bibliotekets tjänster väl på egen hand och att bibliotekarier därmed inte fyller någon viktig funktion. Biblioteksanvändningen kopplas inte samman med bibliotekspersonalen.

Det användarinknade fokuset hör bland annat ihop med det Hansson och Carlsson ("bibliotekets identitet") i litteraturgenomgången skriver kring den ekonomiska/instrumentella diskursen. Att visa på att användarna är nöjda kan bli ett sätt att legitimera bibliotekets vara utifrån instrumentella grunder. Det går också ihop med det som Hedemark ("biblioteksdiskurser") tar upp, att definitioner oftare görs utifrån och genom användarna numera.

Bibliotekarie i kläm

En av de utvalda texterna, debattartikeln gör dock motstånd till denna identifiering med användarna. Den skiljer sig från de andra dagspresstexterna framförallt genom dess debatterande ton. Den framstår som subjektiv, den är mer djupgående och det är inte en journalist som styr samtalet i den. Det framkommer även i debattartikeln att meröppet gör det enklare för användarna vad gäller livspusslet, men skillnaden ligger i att deras vilja och behov ställs i motsats till bibliotekets och bibliotekariernas. Exempelvis skriver bibliotekarien/skribenten:

Efter många års arbete i biblioteket har vi bibliotekarier börjat identifiera våra behov med våra besökare, så till den grad att vi tycker mer-öppna bibliotek är en lysande idé, som kanske inte ens behöver diskuteras. (Helsingborgs Dagblad 13-06-01).

Detta tyder på att det föreligger en konflikt vad gäller meröppet mellan användarna och bibliotekarierna. Här lyfts nämligen också fram att politiker som vill spara in på personal kan dra fördel av meröppet samt att ”bibliotekariens arbete består i mer än att hålla biblioteket öppet” (ibid.). Bibliotekariens yrkesroll och kompetens står alltså i motsättning till meröppet i det här avseendet. Men i de vanliga artiklarna däremot påpekas det ofta från bibliotekshåll att meröppet ska förstås som ett komplement (i form av tid/service) och inte en ersättning (av personal). Det framställs därmed inte i dessa artiklar som att det skulle finnas någon motsättning till bibliotekariens roll eller arbete och man påpekar ofta att det inte är frågan om att dra ner på personal. Ändå framkommer det ibland i texterna som en risk. Men då kommer det från annat håll, exempelvis nämner journalisten att ett möjligt faktum kan vara att spara in på personal varpå bibliotekspersonal ofta svarar med att det ska ses som ett komplement. Eftersom meröppet i de vanliga artiklarna inte framställs som en motsättning till bibliotekariernas kompetens och arbete så finns det inte särskilt mycket fokus i texterna vid att försvara eller lyfta de ämnena heller. Dessutom kan det som sagt också bero på vem som har makt över texten och vem den riktar sig till. I debattartikeln däremot, där det ligger en påtalad motsättning blir det av vikt att påpeka bibliotekariernas kompetens och vad det faktiskt är de gör i sitt dagliga arbete, därför diskuteras detta väldigt ingående och konkret. I de fall bibliotekariers kompetens eller roll tas upp i de rapporterade artiklarna handlar det om att ifall det skulle bli personalminskning skulle det innebära en försämring i service för användarna, samt att meröppet kan eller har förändrat yrkesrollen på något sätt. På vilket sätt får man ingen vidare utveckling på. Den konflikt mellan att vilja lyfta bibliotekariekompetens till att lyfta in mer inflytande och önsknings från användarna, som nämns av Carlsson under ”bibliotek och utveckling” kan man alltså se här.

En av texterna beskriver man att ett bibliotek måste skära ner och därmed ska införa meröppet som alternativ. Trots detta så framställs det ändå som något positivt. Detta ligger alltså helt i motsats till argumentet att funktionen är ett ”komplement”. Man använder fortfarande ordet ”meröppet” trots att det inte handlar om utökade öppettider, utan en ren nedskärning. Man fokuserar på att det kommer göra det möjligt att ha öppet ändå, snarare än att man är tvungen att skära ner på personal. Man använder också uttryck som ”investering” eller andra uttryck som lutar åt samma håll, vilket får det att låta som något som kommer resultera i något positivt senare, trots att man kommer vara utan personal. Det har konnotationer till en ekonomisk diskurs där det förväntas komma något konkret ur det man lagt pengar på. Denna sortens ekonomiska retorik osynliggör att nedskärningarna är en försämring av bibliotekets funktioner.

Förändring och utveckling

I några andra texter, där nedskärning inte är aktuellt, talar man kanske snarare om en ”satsning”. Ordet är något synonymt med investering men inte lika ekonomiskt grundad. Att prata om satsning får det dock att låta som något mer än bara en komplettering. Det får det att låta som något som faktiskt kan göra skillnad, snarare än något som bara är en extra funktion. Vid ett ställe står det exempelvis också: ”Satsningen har slagit väl ut” (Göteborgs-Posten 13-08-27) i samband med att man i texten kallar meröppet för en ”framgång”. Man kan koppla det till det som nämnts kring användarinriktning tidigare, men också till ett fokus kring utlån och besök, eftersom det måste vara det som tolkas som resultatet som ”slagit väl ut” av satsningen. Som nämnts under ”bibliotek och utveckling” påpekar Carlsson att Malmö Stadsbibliotek motiverat förändring genom sjunkande antal besök och utlån, samt att försöka behålla och ta in nya besökare. Detta används också flitigt i artiklarna som motivering och/eller hyllande av meröppet. Man påpekar exempelvis gärna att meröppet har ökat antal besök (och ibland besökare) och/eller utlån. Ibland även i siffror. Detta kan höra den ekonomiska diskursen till då det kan bli ett sätt att visa sin legitimering som bibliotek.

Det Carlsson (”bibliotek och utveckling”) diskuterar om att biblioteken måste förnya och utveckla sig som anpassning till samhället uttrycks också i några av artiklarna, vilket Hedemark (”biblioteksdiskurser”) även kopplar till en informationsvetenskaplig diskurs. Man menar att meröppet är en del av en utveckling och en anpassning till modernare former och ett modernare samhälle. Vid ett tillfälle säger någon exempelvis ”Det här är en del i ett modern bibliotekstänkande” (HD 2012-12-30) och vid ett annat: ”Meröppet bibliotek ska spegla moderna

levnadsvanor och därmed spela en central roll i samhället.” (Bohusläningen 2013-04-13). Det jag valt att kalla för ”livspussel” är ett uttryck både för användarperspektivet och för en anpassning till ett modernare samhälle. Det är något som bland annat kommer till uttryck i användarnas uttalanden som menar att det med meröppet är enklare att anpassa biblioteksbesök till sitt vardagliga liv och att det är lättare att hinna med. Men det är inte bara användarna själv som får ge uttryck för detta utan även personal och skribent kan ta upp detta som en positiv verkan av meröppet. Det kan till och med uttryckas som ett av syftena med funktionen ibland. Det skulle kunna vara ett uttryck för att man från bibliotekssektorn vill se till att användarna på ett enkelt sätt kan göra det de brukar på biblioteket, som Hansson skriver (”bibliotekets identitet”). Det förekommer också uttryck om fördelar med att kunna komma på kvällen vilket hör ihop lite med livspusslet. Någon menar också att det är lugnare kvällstid. Detta gällande ”livspussel” har även att göra med det Hansson (”bibliotekets identitet”) nämner om att biblioteket numera måste anpassa sig till en snabbare social utveckling än vad man behövde tidigare i och med internet och sociala medier.

Även det Carlsson (”bibliotek och utveckling”) tar upp gällande mötesplats i det lokala samhället och (offentligt) vardagsrum framkommer i artiklarna. Det uttrycks till exempel så att det lokala samhället nu har fått en mötesplats eller att det är bra för dessa samhällen att kunna ha en sådan plats. Ofta är det inte speciellt mycket mer utvecklat än ett sådant konstaterande. Detta utvecklas ibland genom att man liknar det vid ett (offentligt) vardagsrum. På det sättet blir det en sådan tredje plats som Carlsson talar om (”bibliotek och utveckling”). Man talar alltså om en mötesplats för och i det lokala samhället snarare än en utifrån biblioteket grundad mötesplats. Framförallt eftersom det är meröppet det handlar om, det vill säga inget aktivt arbete pågår under dessa tider. I debattartikeln tas detta kring mötesplats också upp där skribenten/bibliotekarien menar att allting grundar sig i en paradox. Det vill säga att öppettiderna krymper samtidigt som man vill att biblioteken ska vara mötesplatser och därmed ska meröppet lösa ”problemet”.

Övergripande diskurser

Debattartikeln är den enda av dagspresstexterna där man tydligt kan se en boklig diskurs (Hedemark ”biblioteksdiskurser”) och ett värdebaserat synsätt (Hansson ”bibliotekets identitet”). När det talas om bibliotekariers kompetens och bibliotekens uppgifter görs det framförallt i förhållande till skönlitteratur. Vikt läggs vid att det är litteraturens essens som styr urval och att kommersiell gångbarhet är något man bortser från. Bildning anses vara bibliotekets uppgift och det lyfts saker som bok-tipsprogram, läsecirklar samt att bibliotekariens kompetens kopplas samman

med skönlitteratur. Det läggs även vikt vid bibliotekets demokratiska grund och bibliotekets och bildningens rätt att existera för sin egen skull och ett avståndstagande från kommersiella idéer och syften.

I de rapporterade artiklarna är det snarare den informationsvetenskapliga diskursen (Hedemark "biblioteksdiskurser") som är ledande. En del i den diskursen är att man lägger vikt vid tillgänglighet för användarna, vilket också är den främsta motiveringen för meröppet i artiklarna. Tillgänglighet beskrivs ofta som ett syfte med funktionen. Man menar alltså att införandet av meröppet görs för att öka tillgängligheten för användarna. Tillgänglighet beskrivs också som ett resultat av ett införande. Det vill säga att om man inför eller har infört meröppet så är ökad tillgänglighet en följd av det. I en artikel motiverar man införandet av meröppet med att användarna hade önskat ett mer tillgängligt bibliotek, och i en annan artikel menar man att (den flitiga) användningen är ett bevis på att ett mer tillgängligt bibliotek behövdes. Dessa utlåtanden kan kopplas tillbaka till det Hedemark skriver ("biblioteksdiskurser") om att efterfrågan har blivit alltmer styrande.

Den informationsvetenskapliga diskursens fokus vid teknik är inte särskilt genomgående i texterna men är genomgående i den tidigare nämnda artikeln där man faktiskt ska skära ner på personal. I det fallet framstår tekniken som grunden, räddningen och förutsättningen för hela funktionen. Den ger alltså en bild av att tekniken är positiv och kan ersätta personal så att man kan spara in pengar. Även i en av de andra artiklarna finns ett uttryck i ingressen som antyder att tekniken för självbetjäning är själva poängen med meröppet och att denna teknik är ny. Dessa perspektiv ger uttryck för att tekniken själv är en utvecklingsfaktor för meröppet. Vilket stämmer överens med det som Hansson skriver ("bibliotekets identitet") om att se teknisk utveckling som något som har ett värde i sig själv utan att man behöver förankra det till andra delar.

Övriga ämnen

I delar av materialet framkommer ämnen som rör mindre inbördes förändringar meröppet kan leda till, eller vilka frågor om förändring de kan väcka. Förändringarna kopplas samman med personalen. Till exempel kan det röra sig om vilka öppettider som fungerar bäst, att det lyfter frågor kring vad de bemannade tiderna skall användas till och kan användas till i och med meröppet men även bibliotekarierollen och dess uppgifter i förhållande till användarna. Det sist nämnda, menar Hansson ("bibliotekets identitet"), är en av de centrala delarna som blir påverkade vad gäller

identiteten för biblioteket vid förändringar. Carlsson ("bibliotek och utveckling") har också nämnt att teknikens anpassning till biblioteket kan förändra bibliotekariens arbetsuppgifter och/eller uppfattningen kring vad dessa ska vara/är. Frågor kring bibliotekarier och deras roll och perspektiv är i sig inget som är centralt i texterna, utan det är uttryckt på så sätt att meröppet kan hjälpa att lyfta dessa frågor. Det antas alltså vara ännu en (positiv) följd av meröppet.

Danmark och i några fall även Veberöd, kommer på tal i form av bakgrund, motivering eller försvar. Man nämner att meröppet är väldigt utbrett i Danmark eller att själva idén kommer därifrån. När Veberöd nämns är det som "bevis" på att det fungerar bra och att det inte behöver bli stökigt då låntagare är på biblioteket ensamma. På tal om det så är det en av de saker som formuleras som ett "problem" med meröppet, trots att det visar sig att det inte varit ett problem. I vissa fall kan man i frågeform se att det förs på tal av journalisten varav de ofta får ett svar från personal som påpekar att detta inte alls är ett problem. I andra fall får man bara personalens förklaring direkt. Även om det bara tas upp på ett sätt där man direkt meddelar att det inte varit ett problem så verkar det vara något som anses vara av vikt att ta upp. Vid sidan av detta så förekommer det en del redogörelser för hur man skyddar biblioteken i form av olika säkerhetsåtgärder. Det förs på tal vilken teknik som används för detta ändamål och hur användare och personal ska använda den. På olika sätt framstår meröppet som en slags "räddning". Den kan, som vi nämnde tidigare, förändra besöks- och utlåningssiffror till det bättre, den kan hålla biblioteket öppet trots att personal kommer minska (i den artikeln där nedskärningar är skälet), och bibliotek som varit nära nedläggning kan räddas från detta. På områden där det anses råda "kris" kan meröppet komma in och förändra situationen till det bättre.

Biblioteksbladtexterna i jämförelse med dagspresstexterna

Artikeln och notiserna från biblioteksbladet har många likheter med dagspressmaterialet som presenterats i det förra avsnittet. Bland annat finns även här ett fokus vid att besök och utlån ökar med meröppet. Man lyfter även en del positiva kommentarer från användare i artikeln och påpekar en bättre tillgänglighet i några av de olika texterna. Men i artikeln så får även biblioteksanvändare som inte använder biblioteket under meröppettiderna plats. Där kommer det fram vad det är som gör att de inte använder meröppet. Svaren kommer från en enkät och svaren blir att de bor för långt bort, att de sällan besöker bibliotekets fysiska område, att man tycker de vanliga tiderna är tillräckliga och att man gärna vill ha personlig service. Detta är ett mer nyanserat perspektiv som inte får någon riktig plats i dagspressmaterialet. Vid ett tillfälle i dagspressmaterialet uttrycker sig

en användare som går på vanliga öppettider en ”annorlunda” åsikt och då har det att göra med att hen är under arton år och därmed inte tillräckligt gammal för att komma in. Man påpekar också i Biblioteksbladet hur bra personalen tycker att det fungerat med meröppet samt att det blir enklare för användarna att anpassa biblioteksbesöken till sitt övriga liv, det vill säga livspusslet.

Det finns inte i Biblioteksbladets texter samma vikt vid att poängtera att det är ett komplement på det sätt som dagspressen gör. Troligtvis eftersom man inte tycker sig behöva göra det med tanke på vilka texterna riktar sig till. I biblioteksbladet tänker man sig inte främst användarna som målgrupp utan snarare bibliotekarier och folk som jobbar på bibliotek. Detta kan också ha att göra med det som Hansson skriver (”bibliotekets identitet”) om att yrkets grund i tradition och historia gör att det finns en yrkesmässig trygghet. Varpå man inom den kontexten möjligtvis inte känner att man behöver påpeka sådana saker.

Frågan kring säkerhet är även närvarande i biblioteksbladetartikeln där man påpekar att det fanns en skepsis till det i början men att det funkade bra. Även här talar man om små förändringar som inträffat för personalen. Man har till exempel sett över rutinerna och kan numera gå på studiebesök tillsammans när man inte längre behöver stänga. När det gäller Danmark-notiserna så uttrycker den ena också en räddning av biblioteken. Man menar att dessa i annat fall skulle ha behövt stängas ner och i förhållande till det så är meröppet räddningen. Den andra har inte samma ton men menar däremot att lokalpressen i Danmark är entusiastiska till ”öppna bibliotek”. Annars är den mest informativ. Troligtvis för att den kom väldigt tidigt då Sverige inte hunnit etablerat meröppet ännu.

I det första förordet så ligger fokus vid att återge utvärderingen om Veberöds införande av meröppet. Här formuleras det som en succé där fokus ligger vid att de flesta var skeptiska till en början men blev omvända då man såg hur bra det fungerade. Även (positiva) förändringar som skett i samband med meröppet är av vikt. Framförallt syftar man då på attityder både hos personal och användare, och även att bemannad tid förändrats för personalen samt att användarnas självständighet ökade även på bemannad tid. Vikten att diskutera attityder och yrkesrollen tas upp. Även här påpekas det att det (oväntat) fungerade skötsamt och att många undrar över det. Men då påpekas det sedan att det är saker som gör att användarna ses som problem. Det andra förordet ger en mer nyanserad bild där saker kan hänga ihop och olika konflikter kan uppstå och man kan ställa sig olika frågor. Det talas om sambanden mellan tillgänglighet och besök/utlån, men det förs då även på tal att siffrorna kan användas för att diskutera bibliotekets legitimitet. När det talas om

tillgänglighet så nämns det som något som krävs utifrån. Frågan ställs för vilka det blir mer tillgängligt och konflikten lyfts mellan att det både kan vara ett sätt att öka tillgängligheten men också ett sätt att spara på samt att det kan sända ut dåliga signaler om hur ett bibliotek fungerar.

Slutsatser

Formulerade bilder

När det gäller frågan om vilka bilder som formuleras och konstrueras av meröppet, så är det framförallt positiva aspekter kring meröppet som kommer fram. Redan i rubrikerna finns uttryck för att meröppet öppnar för ett inträdande i framtiden, förbättrad tillgänglighet, ökade besök- och utlåningssiffror, framgång, tillgänglighet och även meröppet som ett (lokalt) vardagsrum, exempelvis. Dessa teman återkommer sedan även i texterna då framförallt positiva saker meröppet anses föra med sig är vad som lyfts fram. Att meröppet är det mest frekvent använda uttrycket gör det också mer appellerande. Användningen av negativa uttryck verkar inte heller vara synonymt med att texten är negativt inriktad utan är även då omgiven av en positiv kontext, vilket kan ge konnotationer till att detta ”negativa” kan vara någonting bra. Detta går igen i den text där meröppet är tänkt att införas i samband med nedskärningar. Även den formulerar en positiv bild där de negativa förhållandena osynliggörs. När de positiva aspekterna lyfts fram så är de framförallt i samband med användarna, det lokala samhället, och gällande biblioteket så är det framförallt i samband med besök och utlån samt utveckling.

Gällande frågan om vilken bild som formuleras och konstrueras i Biblioteksbladet, samt likheter och skillnader med dagspressen, så är det en del ämnen i texterna från Biblioteksbladet som stämmer överens med dagspressens texter. Bland annat de positiva effekterna vad gäller utlån/ besök, tillgänglighet, användarnas positiva respons, livspusslet, (positiva) förändringar, succé och ett påpekande att det varit fungerat bra säkerhetsmässigt. De främsta skillnaderna vad gäller Biblioteksbladet i förhållande till dagspressen är att personal gärna och ofta påpekar att meröppet är ett komplement i dagspressen medan detta inte särskilt centralt i Biblioteksbladet. Detta troligtvis på grund av målgruppen och kontexten. I dagspressen kan personalen tycka det är viktigt att poängtera detta så att läsare inte tror att det skulle vara en möjlig ersättning av personal, medan Biblioteksbladets läsare framförallt är personal som redan vet detta. Man får också lite nya infallsvinklar. Exempelvis vad de som inte använder meröppet har för anledning att inte göra det, omvändningen av attityder för personal och användare, användarnas förändrade användarbeteende (även på ordinarie tid), yrkesmässig roll och attityder runt kring biblioteket. I ett av förorden ges en mer komplex bild av hur meröppet kan fungera och att det kan finnas många dimensioner och så vidare. Skillnaderna i hur samtalet förs kan kanske både förklaras med form på texten samt dess kontext och målgrupp.

Syften och mål

En annan fråga berörde vilka syften och mål som framkommer genom framställningen. När det talas i uttryck som rör mål och syfte med meröppet så är det framförallt tillgänglighet som kommer på tal. Man vill att biblioteket ska vara så tillgängligt som möjligt för användarna och meröppet är ett sätt göra detta på. Det hör ihop med att man vill kunna göra det enklare för användarna att anpassa sina biblioteksbesök, då de nu har större marginal att hinna med detta på. Detta gäller för både biblioteksbladet och dagspressen. Att tala om tillgänglighet för användarna är något som Hedemark ("biblioteksdiskurser") menar ingår i en informationsvetenskaplig diskurs.

Något som inte är direkt uttalat som ett syfte men som är flitigt påpekat är ökning av besök och utlån. Det är så pass centralt att man kan tolka det som ett underliggande syfte. Möjligtvis i samband med att biblioteken måste legitimera sig genom sådana siffror utifrån den ekonomiska logiken. Att biblioteket enligt den ska visa mätbara effekter på detta sätt är något som Hansson ("Bibliotekets identitet") tar upp. Man kan se samtal kring både utlån/besök och förändring/utveckling vilket Carlsson ("Bibliotek och utveckling") diskuterar. Hon menar att besök/utlån används för att motivera förändringar. Detta gällande besök/utlån ligger också på andra sidan av diskussionen kring tillgänglighet. Det vill säga; ifall tillgängligheten ökar och det gör det enklare för användarna med besöken så kommer ökningen av utlån och besök att bli en effekt av det.

Användarnas, bibliotekariernas, och bibliotekens roller

Vad gäller frågan angående bilderna kring användarnas, bibliotekariernas och bibliotekets roll, så är användarnas roll i framställningen framförallt att visa på det positiva med meröppet eftersom det är de som ska använda funktionen. I övrigt talar man ofta från ett användarperspektiv vilket Carlsson ("Bibliotek och utveckling") menar hör till en mer ekonomisk diskurs. Bibliotekariernas roll är sällan ett närvarande ämne i dagspressen, troligtvis eftersom de under meröppetiderna inte är närvarande och på grund av meröppets användarfokus. Detta samtidigt som texterna ofta påpekar att meröppet är en framgång och att skribenten ibland kan ta upp frågan kring möjlig nedskärning av personal. Detta gör att den sammansatta bilden kan bli att meröppet skulle kunna vara lyckat (för biblioteket) även om nedskärningar skulle vara fallet. Även ifall nedskärningar formuleras som något negativt och personal påpekar att det är ett komplement, gör den sammansatta bilden i samband med att man väljer ut vad som anses vara mer väsentligt att lyfta fram och på vilket sätt, att det kan upplevas på det sättet. Det ger också en osäker bild av bibliotekariens roll på biblioteket, samt dess roll i förhållande till användarna. Detta osynliggörande av bibliotekariens roll skulle

kunna leda till en idé om att bibliotekarier inte är nödvändiga. Dessa bilder gör också att de faktorer som skulle kunna vara negativa med meröppet blir dolda för läsarna, vilket innebär att de bilder folk får inte stämmer överens med hur det i praktiken ser ut. Detta kan kopplas till frågan rörande vilka konsekvenser och förutsättningar dessa bilder skapar för meröppet och biblioteket. Den enda dagspresstexten där bibliotekariernas roll diskuteras är i debattartikeln där denna ställs i motsättning till meröppet och därför menar att meröppet är dålig. Detta gör också att bilden att meröppet och personal inte går ihop förstärks. Detta försvårar den bild som personalen försöker ge, att meröppet är ett extra komplement på bibliotekets tjänster. Denna motsättning mellan personal och meröppet är inte något som förekommer i biblioteksbladet.

Den bild av biblioteket som framkommer i dagspressen är framförallt en koppling till utveckling och anpassning till ett modernt samhälle och att därmed följa med i den sociala utvecklingen, vilket ingår i den informationsvetenskapliga diskursen som Hedemark ("biblioteksdiskurser") talar om. Dess funktion som mötesplats och vardagsrum i det lokala samhället är av vikt och det talas framförallt om biblioteket utifrån användarinriktad utgångspunkt. Dessa ovan nämnda teman talar Carlsson ("Bibliotek och utveckling") om som något som är genomgående i hur det numera talas om bibliotek. I både biblioteksbladet och dagspressen är samtalet kring tillgänglighet närvarande vilket tillhör en informationsvetenskaplig diskurs, vilket nämndes tidigare. Detta ställer sig debattartikeln emot och intar istället en boklig diskurs. Dessa framstår därför som hårda motsättningar vilket diskurser ofta gör, som Hedemark ("biblioteksdiskurser") påpekar. Detta kan begränsa synen på meröppet bland läsare.

En jämförelse

Sedan har vi också frågan om skillnader och likheter med Månsson och Svensson ("diskurser kring meröppet"). Det är en del saker i dessa resultat som stämmer överens med det de kom fram till i sin uppsats. Till exempel finns fokus på att meröppet är en del av framtiden, att användarna anges vara bakgrunden och att man påpekar Danmark som inspiration. Det stämmer även att personal och användare ofta uttrycks som homogena grupper där man tycker likadant och där framförallt positiva uttalanden ges plats. När kritik lyfts fram så är det i debatt och man betonar bibliotekariens plats. Det finns ett fokus kring statistik kring utlåning och tillgängliggörande i båda materialen. Men det är även en del saker som inte stämmer överens. Några saker som inte framkommer i mitt material är fokuseringen vid teknik och en diskussion angående bibliotekets anpassning till ett digitaliserat samhälle. Det verkar i mitt material inte heller vara av samma vikt att framhäva vikten av

bibliotekarier, eller från deras sida att lyfta fram sina uppgifter. Det är inte heller de negativa benämningarna som används mest om funktionen i mitt material som det är i deras.

För det första kan vissa olikheter i våra resultat bero på att vi inte har samma frågeställningar och därav fokuserar på olika delar i materialet. Andra olikheter kan bero på att de verkar ha haft mer nationella artiklar medan i princip allt mitt material är från lokaltidningar. Det kan också bero på att det gått ett tag sedan deras uppsats skrevs och det faktiskt har hunnit förändras en del. Exempelvis benämningarna har mest troligt den anledningen. Att det i mitt material främst är ”meröppet” som används har förmodligen både att göra med att det blivit ett begrepp samtidigt som meröppet har hunnit spridas mer och bli mer accepterat. Fokuseringen vid teknik kanske också berodde på att det var relativt nytt då, och nu när det gått ett tag är det framförallt andra saker som är mer intressanta. Vikten av bibliotekarierna och deras uppgifter kanske inte tar lika mycket plats i mitt material eftersom det kanske inte uppfattas som hotfullt mot yrket längre, eller att man upptäckt fördelar med meröppet som man hellre framhäver. I det fallet då meröppet faktiskt tas upp som ett hot mot yrket är också det tillfälle då yrkets uppgifter lyfts fram, i debattartikeln. Att inte inte diskussionen kring ett digitaliserat samhälle är närvarande i mitt material är svårt att säga. Det skulle kunna bero på materialet, nationell/lokal, där det i lokaltidningarna kanske är mer fokus på frågor som rör det lokala samhället och dess befolkning än sådana större sammanhang. Det kan också bero på att det inte är lika nytt längre och därför inte anses behöva diskuteras i sådana termer. Däremot att det är en utveckling och anpassning till ett modernare samhälle påtalas även i mitt material, och meröppet skulle allmänt kunna vara ett sätt att försöka passa in i en värld där det är lättare att få tag på information från internet till exempel, som Hansson (”bibliotekets identitet”) skriver om.

Källförteckning

Litteratur

Bryman, Alan. Övers. Nilsson, Björn. 2011. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. uppl. Malmö: Liber

Carlsson, Hanna. 2013. *Den nya stadens bibliotek: om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. Diss. Lund: Lunds Universitet

Hansson, Joacim. 2010. *Libraries and Identity: The role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of libraries*. Oxford: Chandos

Hedemark, Åse. 2009. *Det föreställda biblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*. Diss. Uppsala: Uppsala Univeristet

Hjerm, Mikael. Lindgren, Simon. 2010. *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Malmö: Gleerup

Höglund, Lars. 2013. Biblioteksvanor och attityder. I Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red.) *Vägskäl*. Göteborgs Universitet: SOM-institutet

Mer personal ger fler besök och utlån. 2013 (4). *Biblioteksbladet*. <http://biblioteksbladet.se/wp-content/uploads/2013/04/BBL-4-2013-LOW.pdf> (hämtad 2013-12-06)

Månsson, Lars. Svensson, Amanda. 2010. *Meröppet eller personallöst?: En diskursanalys av diskussionen i svensk och dansk dagspress om de obemannade biblioteken*. Masterupps. Lund: Lunds Universitet

Olika syn på saken: folkbiblioteket bland användare, icke-användare och personal. 2011: 2. Svensk Biblioteksförnings rapport. Stockholm: Svensk Biblioteksförning

”Tack vare det meröppna biblioteket finns det ett bibliotek även för mig”: en utvärdering av Veberöds meröppna bibliotek 2010-2011. Region Skåne/Kultur Skåne. 2011. Malmö.

Webbsidor

biblioteksforeningen 1: <http://www.biblioteksforeningen.org/var-verksamhet/natverk/presentation-av-natverken/> (2013-12-06)

Empiriskt textmaterial

Berg, Katarina. 2013. Mer öppet nästa kapitel för biblioteket. *Kungälv-Posten*. 22 Februari

Fler personer lånar på obemannat bibliotek. 2012. *VLT*. 6 Oktober

Ganslandt, Lovisa. 2013. Meröppna bibliotek mer öppna. *Göteborgs-Posten*. 24 Januari

Henningsson, Jenny. 2013. Tillgängligheten har ökat. *Vetlanda-Posten*. 9 Juli.

Johansson, Kerstin. 2013. Konsumtion - finare än bildning?. *Helsingborgs Dagblad*. 1 Juni

Karlsson, Henric. 2013. Meröppet ger fler lånade böcker. *Kungsbacka-Posten*. 15 Oktober

Lind, Max. 2013. Bergshamrabibliotek ska hålla öppet 8-22. *Mitt i Solna*. 4 Juni

Lundblad, Michael. 2012. Mera öppet blir nytt kapitel för biblioteken. *Landskrona Posten*. 30 December

Lönn, Tottie. 2011. Öppna bibliotek. *Biblioteksbladet*. 4: 36

Lönn, Tottie. 2012. Öppna bibliotek. *Biblioteksbladet*. 2: 25

Malmström, Anders. 2011. Självbetjäningen en framgångssaga. *Sydsvenskan*. 14 November

*Samuelsson, Jan. "Veberöds lilla vardagsrum".

Svedberg, Richard. 2013. Självbetjäning ger mer tid på bibliotek. *Bohusläningen*. 13 April

Wagner, Christina. 2013. Nya tider för boklån. *Göteborgs-Posten*. 27 Augusti

Zorn, Henriette. 2011. Förord. *Biblioteksbladet*. 10: 2

Zorn, Henriette. 2013. Förord. *Biblioteksbladet*. 4: 2

Zorn, Henriette. 2013. Första ”meröppet” i Västsverige. *Biblioteksbladet*. 2: 37

Zorn, Henriette. 2012. ”Största främjandet av mina studier hittills”. *Biblioteksbladet*. 2: 2012

Åsbrink, Rebecka. 2012. Vill ha meröppet bibliotek. *Alingsåskuriren*. 9 Oktober